

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TÜRK-AMERİKAN EĞİTİM VE KÜLTÜR İLİŞKİLERİ
(1945-1960)

Doktora Tezi

İbrahim GÜLER

Tarih Anabilim Dalı

İZMİR
2023

Türk-Amerikan Eğitim ve Kültür İlişkileri (1945-1960)

İbrahim Güler

İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Programı,
2023, 370 sayfa.

Mevlüt ÇELEBİ*

Giriş

Stratejik kararlardan ziyade siyasi beklentilerle hareket edilerek üniversite açmanın yaratacağı vahim hataların en somut örneklerinin yaşandığı ülkelerden biri de Türkiye’dir. Yükseköğretim Kurulunun 7 Şubat 2025 tarihli verisine göre Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinde toplam 183.849 öğretim elemanı görev yapmaktadır.¶¶¶¶ Hep merak etmişimdir, evrensel eğitim kurumları olan üniversitelerde, Türkiye üniversitelerinde bu işi layıkıyla yapan akademisyen oranı kaçtır? Türkiye üniversitelerinin içler acısı hâli, aslında ve aynı zamanda öğretim elemanlarının durumunu yansıtmaktadır. Çünkü kaliteli eğitim ancak kaliteli öğretim elemanlarıyla yapılır. Bunun ilk şartı da çağdaş, evrensel değerlere sahip ve mutlaka liyakat sahibi kişilerin akademisyen olmalarıdır. Oysa akademisyenler geçmişte hemen her alanda en saygın ve gelir düzeyi yüksek kişilerken, günümüzde büyük bir çoğunluğu karın tokluğuna çalışmaktadır. Daha üzüntü verici olan ise, gençlerin akademisyenlikten hızla uzaklaşmalarıdır ki bunun altında yatan temel sorun da üniversitelerde bir türlü önüne geçilemeyen adam kayırmacılık nedeniyle gençlerin, hak etseler bile, torpilleri yoksa akademisyen olamayacakları inancıdır.

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, ORCID: 0000-0001-8244-661X, mevlutcelebi@yahoo.com

¶¶¶¶ <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.02.2025)

Aralarında danışmanlığını yaptığım pek çok başarılı genç, sözünü ettiğim mağduriyeti yaşarken, bazıları için yönetmelikler görmezden gelinmekte, kişiye özel uygulamalar fütursuzca sergilenmektedir. Bu yazıda, tanık olduğum böyle bir olayı aktaracağım. Yazıdan maksat, sadece uzunca bir dönem danışmanlığını yaptığım ancak daha sonra yönetmelikler ihlal edilerek ve danışman değişikliği yapılarak kabul edilmiş bir tezin eksik ve yanlışlarını ele almak değildir. Amacım aynı zamanda, 21 yıl süren bir tezin idari kısmında, mensubu olduğum Ege Üniversitesinin ilgili bütün yetkililerinin bilgisi dâhilinde yapılan yönetmelik dışı usulsüzlükleri de ortaya koymaktır. Bu şekilde hareket etmekle niyetim, bir benzerinin olduğunu sanmadığım, kişiye özel uygulamanın kayıtlara geçmesini sağlamaktır. Bu yazıda, Ege Üniversitesinin bazı kurumlarının ve adı geçen üniversiteye mensup bazı akademisyenlerin isimleri geçmektedir. Arzu edilir ki söz konusu şahıslar ve kurumlar cevap versinler ve gerçek, bütün açıklığıyla ortaya çıksın.

I. Tezin Danışmanlığım Dönemi

Bu yazıda irdelleyeceğim tezin sahibi İbrahim Güler, 2002 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora eğitimine başladı. 2007 yılına kadar danışmanlığını, aynı zamanda benim de doktora danışmanım olan Prof. Dr. Ahmet Özgiray yaptı. Özgiray Hoca'nın emekli olması üzerine danışmanlıklarını yaptığı İbrahim Güler ve Nuri Karakaş'ın doktora danışmanlıkları bölüm kararı ve benim kabulümle bana aktarıldı. 2009 yılında tezini tamamlayamayan İbrahim Güler'in kaydı silindi. Güler, 2011 yılında çıkarılan aftan faydalanarak doktora eğitimine geri döndü. Daha önceki tezini revize ederek "Türk-Amerikan Eğitim ve Kültür İlişkileri 1945-1960" başlıklı konuyu doktora tezi olarak danışmanlığımda yeniden çalışmaya başladı. Tez izleme komitesinde Prof. Dr. Hasan Mert ile Prof. Dr. Nejdet Bilgi görev yaptı.

Uzun yıllar teziyle ilgili ciddi çalışmalar yapmadı. Kendisinin aynı zamanda Bursa'da özel bir okulun kurucusu ve sahibi olduğunu bildiğimiz ve daha önemlisi, başlangıçta planladığımız gibi Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek arşivlerde çalışacağını ve basını tarayacağını söylediği için tez izleme komitesi olarak tez izleme raporlarında olumsuz görüş belirtmedik. Ancak her seferinde yukarıda belirttiğim gibi Amerikan ve Türk arşivlerini ve süreli yayınlarını tarayacağını ifade etti. Son bir yıl içerisinde belli bir gayret gösterdiğine tanık olduk. Danışmanı olarak bana ve tez izleme komitesi üyelerine, süresinin Ağustos 2023'te biteceğini tekrarladı. Bu arada yaptığı çalışmaları bana gönderdi, inceledim ve eksikliklerini kendisine ilettim. Son olarak 20 Haziran 2022 tarihinde kendisine gönderdiğim mailde aynen şu görüşümü tekrarladım: *"Benim açımdan olmazsa olmaz olan, tez dönemiyle ilgili Amerikan arşivlerinin ve süreli yayınlarının giderek ya da ulaşarak incelenmesidir."*

İbrahim Güler, 19 Aralık 2022 günü telefonda, Sosyal Bilimler Enstitüsü ile görüşüğünü ve kendisine süresinin Ocak 2023 sonunda biteceğinin söylendiğini ileterek, nasıl hareket etmesi gerektiğini sordu. Ben de kendisine son bir yılda gayret göstermesine rağmen tezinde baştan beri ifade ettiğim ciddi eksiklerin olduğunu söyledim. Amerikan arşivlerinde çalışmadığını, Amerikan süreli yayınlarını taramadığını, Türk arşivlerinin ve süreli yayınlarının yeterli kullanılmadığını ifade ettim. Buna rağmen

çalışmasını bana göndermesini, eğer oluşturulacak bir jüriye sunularak ek süre talebinde bulunulacak bir çalışmaysa jüri oluşturacağımı söyledim. 19 Aralık 2022 günü çalışmasını bana ve tez izleme komitesi üyelerine gönderdi. İncelediğimde, yöntem, kurgu ve en önemlisi de kaynak noktasında ciddi eksikliklerin olduğunu gördüm. Adı “Eğitim İlişkileri” olmasına rağmen tezde Türkiye’deki Amerikan okullarından hiç söz edilmemesi bunlardan sadece bir tanesidir. Bu arada Sosyal Bilimler Enstitüsüne de süresinin resmî olarak ne zaman sona erdiğini sorduğumda, 2022-2023 güz dönemi sonunda biteceği cevabı verildi. 21 Aralık günü eksiklikleri kendisine izah ederek, çalışmasını jüriye sunmak için yeterli bulmadığımı belirttim. Kararımı kendisine bildirmeden önce tez izleme komitesi üyelerini de bilgilendirdim. Tez izleme komitesi üyeleri benim vereceğim karara saygı göstereceklerini ifade ettiler. Bu görüşmelerin üzerinden yaklaşık bir buçuk ay geçtikten sonra öğrencinin, Tarih Bölümü Başkanlığına bir dilekçe vererek danışman değişikliği talep ettiğini öğrendim. 1 Şubat 2023 günü Tarih Bölüm Kurulu toplandı. Toplantıda Bölüm Başkanı Prof. Dr. M. Ali Kaya, herhangi bir görüşme yapmadan, öğrencinin danışman değişikliğini oylamaya koyduğunu söyledi. İtirazım üzerine benim açıklama yapmam için süre tanıdı. Örnekler vererek, öğrencinin taslak metnini neden jüriye gönderilmeye değer bulmadığımı tekrar izah ettim ve resmî süresi bitmekte olan bir öğrencinin danışman değişikliğini gündeme almanın ve onaylamanın bilimsel ve etik açıdan savunulacak bir hareket olmadığını söyledim. Ben ve Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı vekâleti kendisinde olan Prof. Dr. Vehbi Günay olumsuz oy verdik. Buna rağmen İlkçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. M. Ali Kaya, Bölüm Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Nuri Karakaş, Orta Çağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cüneyt Kanat ve Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cihan Özgün’ün olumlu oylarıyla İbrahim Güler’in danışman değişikliği talebi oy çokluğuyla kabul edildi. Toplantıda arkadaşı ve doktora birlikte başladığı Doç. Dr. Nuri Karakaş, öğrencinin danışmanlığına talip olduğunu söyledi, ismi geçenlerin oylarıyla bu da kabul edildi. Enstitüye gönderilen kurul kararına şerhimi yazdım.

Üzerinden uzunca sayılacak bir süre geçmesine rağmen Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü ve Tarih Bölümü Başkanlığı tarafından süreç hakkında tarafıma hiçbir bilgi verilmedi. Bunun üzerine 08.03.2023’te Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne ve 09.03.2023’te Tarih Bölümü Başkanlığına verdiğim dilekçelerle süreç hakkında bilgi talep ettim. 13 Mart 2023 tarihinde iki kurumdan da cevap aldım. Tarih Bölümü Başkanlığı “İbrahim Güler’in danışman değişikliği talebinin oy çokluğuyla onaylandığını” bildirdi. Enstitü tarafından da şu cevap verildi: “İbrahim Güler’in 03.02.2023 tarih ve 1121708 sayılı kayıt dondurma dilekçesine istinaden 03.02.2023 tarih ve 06/01 sayılı Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile adı geçen öğrencinin 2022-2023 Güz dönemi kaydı dondurulmuş olup 2022-2023 Bahar döneminde eğitimine devam edebilecektir.”

Bu yazı üzerine Sosyal Bilimler Enstitüsüne 20 Mart 2023’te uzun bir yazıyla, yapılan işlemlerin yasa ve yönetmeliklerin açık ihlali ve kişiye özel uygulama olduğunu belirttim. Bu yazımda enstitüye şu soruları yönelttim:

1. 13 Mart 2023 tarihli cevabınızda İbrahim Güler'in 2022-2023 Güz döneminde kaydının dondurulduğunu bildirdiniz. Madem öğrencinin kayıt dondurma hakkı vardı, neden kendisine ve bana daha önce sorduğumuzda, süresinin dönem sonunda biteceğini ve tezini teslim edemezse kaydının silineceğini söylediniz? Yasal ve yönetmeliklere uygun olan verdiğiniz bu cevap mıdır, yoksa şimdi kayıt dondurma işlemi yapmanız mıdır?

2. Yasal süresinin dolmasına üç gün kala bir öğrencinin kayıt dondurmasının yasal dayanağının ne olduğu hakkında bilgilendirilmek istiyorum. Bu, standart bir uygulama mıdır? Yani süresinin dolmasına üç gün kala dilekçe veren her öğrencinin kaydını donduruyor musunuz? Bunun enstitü tarihinde başka bir örneği var mıdır yoksa İbrahim Güler'e mahsus bir karar mıdır?

3. 13 Mart 2023 tarihli cevabınızda danışman değişikliğinden söz edilmeyip sadece kayıt dondurulduğu ifade edilmiştir. Tarih Bölümü Başkanlığı ise aynı tarihli cevabında, İbrahim Güler'in danışman değişikliği talebinin Bölüm Kurulu tarafından oy çokluğuyla kabul edildiğini ve kararın enstitüye bildirildiğini yazmıştır. Bu durumda benim danışmanlığım devam ediyor mu? Sistemde öğrenci artık benim üzerimde görünmediğinden danışman değişikliği de yapıldığı anlaşıyor. Bana, yasal olarak süreçle ilgili daha öncesinde bilgi vermediğiniz gibi 13 Mart tarihli cevabınızda da neden danışman değişikliği yapıldığını bildirmediğinizi öğrenmek istiyorum.

Enstitünün bana verdiği cevaptaki *“İbrahim Güler'in 03.02.2023 tarih ve 1121708 sayılı kayıt dondurma dilekçesine istinaden 03.02.2023 tarih ve 06/01 sayılı Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile adı geçen öğrencinin 2022-2023 Güz dönemi kaydı dondurulmuş olup 2022-2023 Bahar döneminde eğitimine devam edebilecektir”* ifadesi önemlidir. Çünkü bu, birazdan üzerinde duracağım gibi başka bir öğrenci vesilesiyle tekrar gündeme gelecektir. Şimdilik şu kadarını belirtmek isterim: Kaydının bittiği gün, kayıt dondurma talebi kabul edilen başka bir öğrenci var mıdır? Bunu enstitüye de sordum, tahmin edileceği gibi cevap alamadım.

Sosyal Bilimler Enstitüsünden 23 Mart 2023 tarihinde aldığım başka bir yazıda da, Enstitü Yönetim Kurulunun 14 Mart 2023 tarihli toplantısında İbrahim Güler'in danışman değişikliğine dair Anabilim Dalı Başkanlığından alınan 13.03.2023 tarih ve 1178526 sayılı yazının görüşüldüğü ve yapılan görüşmelerden sonra; adı geçen öğrencinin danışmanlığını yürütmek üzere Prof. Dr. Mevlüt Çelebi'nin yerine Doç. Dr. Nuri Karakaş'ın atanmasının uygun olduğuna karar verildiği bildirildi.

Burada bazı noktalara daha dikkat çekmek isterim: Öğrencilerin, danışmanlarının keyfi davranışları nedeniyle mağduriyet yaşamaları asla kabul edilemez. Böyle bir durumda öğrencinin hakkını araması kadar doğal bir şey de olamaz. Ancak yirmi yılda bir tezi hazırlayamayan bir öğrencinin resmî süresinin bitmesine üç gün kala danışman değişikliği yapılmasının etik ve bilimsel açılarından izah edilmesi mümkün değildir. Bunun arkasında başka amaçların olduğu açıktır. Daha önemlisi, öğrencinin resmî süresinin bittiği gün kayıt dondurma kararının alınması yönetmeliğin açık ihlali ve kişiye özel bir uygulamadır. Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin kayıt dondurmaya düzenleyen 38/2. maddesi şöyledir:

“Öğrenime ara verme başvurusu, gerekçenin belirtildiği bir dilekçe ve belgelerle birlikte ilgili enstitü müdürlüğüne yapılır. Öğrenime ara verme isteklerinin dönem başlangıcından itibaren 3 hafta içerisinde yapılması esastır. Ani ve beklenmedik durumlar dışında, bu süreler bittikten sonra yapılacak başvurular işleme konulmaz.”

İbrahim Güler’in benim danışmanlığımdan kaynaklı bir mağduriyet ya da sorun yaşaması asla söz konusu olmamıştır. Zaten öyle bir şey olsaydı, 40 gün danışman değişikliği için beklemez, derhâl harekete geçerdi. Bir öğrencinin danışmanının keyfi tutumundan ötürü mağdur olması elbette düşünülemez ve böyle bir durum söz konusu olduğunda hakkını aramasından daha doğal bir şey olamaz. Ancak bunun mutlaka kanunlar ve yönetmelikler dâhilinde yapılması şarttır. Ne var ki İbrahim Güler olayında koskoca Ege Üniversitesi, bir öğrencinin doktorasını tamamlaması için âdeta seferber edilmiştir. Üniversite, kendi koyduğu kurallara ve yönetmeliğine uymamıştır.

İbrahim Güler benim danışmanlığımdan kaynaklı asla bir mağduriyet yaşamamıştır. Eğer kendisine karşı art niyetli olsaydım, üst üste iki tez izleme komitesi toplantısında başarısız bulunmasını, dolayısıyla kaydının silinmesini sağlardım. Oysa böyle bir yol izlemedim, ben ve tez izleme komitesi arkadaşlarım kendisine iyi niyetle destek olduk. Kendisi Bursa’da özel bir okulun kurucusu ve sahibi olduğu için yoğunluğundan dem vurdu ve mutlaka Amerika’ya giderek yerinde arşiv ve süreli yayın çalışması yapacağını söyledi. Verdiği sözleri tutmadı, zamanı daralınca da kolay yoldan doktor olmak istedi, ben de buna izin vermedim. Bunun üzerine, çeşitli kanalları kullanmak suretiyle kuralları yok saydı. Bu planın yalnızca İbrahim Güler’in bir düşüncesi olduğunu düşünmek de aldatıcı olur. Birileri kendisine akıl vermiş, yol göstermiş, üst yönetimdeki bazı şahısların desteğiyle de danışman değişikliği yapılmıştır. Dahası, bu kişiye özel bir uygulama olarak yönetmeliğe aykırı bir şekilde kayıt dondurma yapılmıştır. Bunun ne kadar kişiye özel bir uygulama olduğuna dair somut bir örneği yazımın ileriki kısımlarında vereceğim.

20 Mart tarihli yazıma Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili Prof. Dr. Mustafa Mutluer 24 Mart 2023 tarihinde verdiği cevapta şahsımı suçlar ifadelerde bulunarak sorularıma özetle şu cevapları verdi:

“Danışman, tezin savunulabilir olduğuna ilişkin görüşü ile birlikte tezi sınav tarihinden en az 4 hafta önce enstitüye teslim eder’ hükmü gereğince danışmanı olarak olumlu ya da olumsuz Enstitümüze bildirimde bulunmadığınızdan öğrencinin aleyhine ani ve beklenmedik bir durum meydana gelmiştir. Bu nedenle öğrenci açısından telafisi mümkün olmayan bir mağduriyet yaşanmaması adına durum bu kapsamda değerlendirilip 03.02.2023 tarih ve 1121708 sayılı kayıt dondurma talebi 03.02.2023 tarih ve 06/01 sayılı Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.”

Enstitü müdürünün cevabı bilimsellikten ve gerçeklerden uzaktır. Bir danışman kendisine sunulan her tezi jüriye götürmek zorunda değildir. Eğer öyle olsaydı, danışmanlığın anlamı olmazdı. Benim de yaptığım gibi, öğrenci gerçekten tezini tamamlama aşamasına gelmişse, tezi jüriye götürmek suretiyle ek süre talebinde bulunmak makuldür. Fakat benim için bunu yapmanın temel ölçütü; öğrencinin araştırma faslını tamamlamış olması ve tezini olgunlaştırması için ek süreye ihtiyaç duymasıdır. Oysa İbrahim Güler, aralıklarla 20 yıldır devam eden bir tezi tamamlayamamıştır. Ek süre verilmesiyle tamamlayacağına da inanmadım. Çünkü tezin ana omurgasını oluşturacak, Türkiye’deki Amerikan eğitim kurumlarını incelememiş ve Amerikan kaynaklarından yeterince faydalanmamıştı. Verilecek 6 aylık bir süreyle tamamlaması asla mümkün değildi.

Enstitü Müdürü imzasıyla tarafıma verilen cevapta sanki, öğrenci tezini zamanında tamamlayamadıysa, danışmanın enstitüye resmî bir yazıyla bilgi vermek zorunda olduğu gibi bir anlam çıkmaktadır. İnsanın aklına ilk olarak, *“Ege Üniversitesinde tezlerini zamanında tamamlayamayan bütün lisansüstü öğrencilerinin danışmanları bu durumu enstitüye resmî yazıyla bildiriyorlar mı?”* şeklinde bir soru gelmektedir. Elbette ki Ege Üniversitesinde böyle bir uygulama yoktur. Hatta Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetimi, süresi biten öğrencilerin kayıtlarını, danışmanından görüş alma ihtiyacı duymadan derhâl silmektedir. Nitekim aralarında benim öğrencilerimin de bulunduğu pek çok öğrencinin kaydını silmekte duraksamamıştır. Dolayısıyla bu yazıda, sanki öğrencinin mağduriyetini önlemek için danışman olarak beni suçlar bir tavır içerisinde olmasının hiçbir inandırıcı tarafı yoktur. Kaldı ki, enstitüye 18 Nisan 2023 günü verdiğim dilekçede aynen şunları yazdım: *“Eğer ben danışmanlık görevimi, yönetmeliklere ve bilimsel gerekliliklere göre yapmayarak İbrahim Güler’in mağduriyet yaşamasına yol açıtıysam, hakkımda soruşturma açılmasını talep ediyorum.”* Tahmin edileceği gibi, daha doğrusu enstitü yönetimi de İbrahim Güler’in kayıt dondurma işlemini yönetmeliğe aykırı olarak yaptığının farkında olduğu için hakkımda herhangi bir işlem yapmamıştır.

Enstitünün bana 24 Mart 2023’te verdiği yukarıdaki cevapta bir noktaya daha dikkat çekmek isterim: *“Öğrencinin aleyhine ani ve beklenmedik bir durum meydana gelmesi nedeniyle öğrencinin telafisi mümkün olmayan bir mağduriyet yaşanmaması için kayıt dondurma talebini kabul ettiğini”* bildirdi. Öğrencilerin tezlerini tamamlayarak mezun olmaları nasıl “ani ve beklenmedik bir durum” değilse, eğitimlerini yarım bırakmaları, tezlerini tamamlayamamaları veya tezlerinin kabul edilmeyerek öğrenim hayatlarının sonlanması da “ani ve beklenmedik bir durum” değil; öğrencilik ve öğrenim hayatının üzücü de olsa doğal sonuçlarıdır. Ancak üniversiteler hayır dernekleri değildir; uymak zorunda oldukları yasa ve yönetmelikler vardır. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü de, öğrencilerinin mağduriyet yaşamamasını gözetmekle birlikte, öncelikle Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’ne uymak zorundadır. “Ani ve beklenmedik” durumlar ortaya çıktığında, bütün öğrencilerin mağduriyet yaşamamaları adına merkezî hükûmet ya da üniversite senatosu tarafından kararlar alınması son derece doğaldır. Oysa İbrahim Güler hakkında enstitü tarafından alınan karar, yönetmeliklere aykırı ve kişiye özeldir. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarihinde, yönetmeliğe aykırı olarak kayıt dondurma talebi kabul edilmiş başka bir öğrenci var mıdır, bilemiyorum. Ancak benzer bir durumda Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün tavrını gösteren net bir örnek vardır. Yine benim danışmanlığında, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programında doktora tezi hazırlayan İbrahim Çoban’ın yaşadığı, İbrahim Güler’in kayıt dondurma işleminin ne kadar keyfi, hukuksuz ve kişiye özel olduğunu gösterecektir. Süresi tamamlanmak üzere olan İbrahim Çoban, ek süre kazanmak için taslak tez metnini bana 21 Aralık 2023 günü gönderdi. İbrahim Çoban’ın tezini de kabul etmeyerek, jüriye gönderilmesi için yeterli bulmadım. Bunun üzerine İbrahim Çoban da Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne 22 Aralık 2023 günü verdiği dilekçeyle kayıt dondurma talebinde bulundu. İbrahim Çoban’a jet hızıyla, 22 Aralık 2023 günü Enstitü Müdür Yardımcısı Dr. Öğr. Üyesi Aytekin Erdoğan imzasıyla şu cevap verildi:

“Kayıt dondurma talebiniz, Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin 42. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca... ‘Öğrenime ara verme başvurusu, gerekçenin belirtildiği bir dilekçe ve belgelerle birlikte ilgili enstitü müdürlüğüne yapılır. Öğrenime ara verme isteklerinin dönem başlangıcından itibaren 3 hafta içerisinde yapılması esastır. Ani ve beklenmedik durumlar dışında, bu süreler bittikten sonra yapılacak başvurular işleme konulmaz...’ hükmü gereğince, (kayıt dondurma) öğrenime ara verme gerekçelerine uymadığı anlaşıldığından konu ile ilgili dilekçeniz işleme alınmamıştır.”

İbrahim Güler için yapılan muamelenin İbrahim Çoban için yapılmamasındaki çifte standarda ve kişiye özel bir uygulama olmasına tekrar dikkat çekerek süreci özetlemeye devam edeceğim.

Enstitüden aldığım 24 Mart 2023 tarihli cevap üzerine 27 Mart 2023’te Tarih Bölümü Başkanlığına verdiğim dilekçeyle, Tarih Bölüm Kurulunun 01.02.2023 tarihli toplantısından sonraki süreçte İbrahim Güler’in danışman değişikliği kararı hakkında Tarih Bölümü Başkanlığı ile Sosyal Bilimler Enstitüsü arasındaki yazışmaların birer örneğini talep ettim. Bölüm Başkanlığı, 6 Nisan 2023’te istediğim belgeleri içeren bir dosyayı dijital olarak tarafıma verdi. Bölüm Başkanlığından aldığım söz konusu dosyada ciddi tarih ve belge tahrifatı yapıldığını fark ettim. Öncelikle öğrenci İbrahim Güler’in 30 Ocak 2023 tarihli dilekçesi dikkatimi çekti. 20 yılda bir doktora tezini tamamlayamayan bir öğrencinin, taslak tez metnini kabul edilir bulmayışından hareketle “mağdur” olduğunu iddia edip, 40 gün hiçbir şey yapmadan beklemesi enteresandı. Resmî süresinin bitmesine dört gün kala Tarih Bölümü Başkanlığına verdiği dilekçesinde belirttiği tez başlığı bile teziyle ilgisini göstermesi bakımından son derece ilginçtir: “Türk-Amerikan Kültür-Eğitim İlişkileri (1950-1960)”. Oysa öğrencinin tezinin resmî başlığı şöyledir: “Türk-Amerikan Eğitim ve Kültür İlişkileri (1945-1960)”.

Dikkat çekici başka bir garip husus da dönemin Tarih Bölümü Başkanı Prof. Dr. M. Ali Kaya’nın İbrahim Güler’in dilekçesi karşısındaki tutumudur. Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin 18/6. maddesine göre: “Bir öğrencinin danışmanı, öğrencinin veya danışman öğretim üyesinin talebi doğrultusunda, anabilim/anasanat dalı kurulunun gerekçeli önerisi ve enstitü yönetim kurulunun onayı ile değiştirilebilir.” Oysa Prof. Dr. M. Ali Kaya, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne 30 Ocak 2023’te gönderdiği dilekçede yukarıdaki maddeyi dikkate almadan, yetkilerini aşarak şu teklifte bulunmuştur: “Söz konusu öğrenciye yeni danışman atanması ve tezinin savunmaya alınması hususunu bilgilerinize ve gereğine arz ederim.”

18 Nisan 2023 tarihinde Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne son kez birer yazı gönderdim. Enstitü, 3 Mayıs 2023’te şahsıma doğrudan ve Tarih Bölüm Başkanlığı aracılığıyla iki cevap verdi. Bunlarda, İbrahim Güler’in işlemlerinde herhangi bir usulsüzlük olmadığı bildirildi. Aynı tarihli başka bir cevapta, “İşlemden usulsüzlük ve evrakta sahtecilik yoktur” cevabı verildi.

II. Sürecin Kamu Denetçiliği ve Mahkeme Kısmı

Ege Üniversitesinin ilgili birimlerinden hukuki ve tatmin edici bir cevap alamayınca 28 Temmuz 2023 tarihinde Kamu Denetçiliği Kurumuna şikâyetinde bulundum. İlgili kurum, şikâyetimi, incelenmek üzere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve Ege Üniversitesi Rektörlüğüne gönderdi. Bunun üzerine İlkçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. M. Ali Kaya, Bölüm Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Nuri Karakaş, Orta Çağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cüneyt Kanat, Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cihan Özgün ile Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu üyeleriyle, Enstitü Müdür

Vekili Prof. Dr. Mustafa Mutluer ve Müdür Yardımcısı Dr. Öğr. Üyesi Aydoğan Ertekin hakkında soruşturma açıldı. Ne var ki, Ege Üniversitesi tarafından yukarıda isimleri geçen şahıslar için açılan soruşturmayı yürütmekle Prof. Dr. Yusuf Ayönü görevlendirildi. Bunun üzerine Ege Üniversitesi Rektörlüğüne 2 Ekim 2023 günü verdiğim dilekçeyle, soruşturmacıya şu şekilde itiraz ettim:

“Soruşturmacı olarak Prof. Dr. Yusuf Ayönü’nün tayin edilmesinin uygun olmadığını düşünüyorum. Soruşturmacıların adil, tarafsız ve eşitlik anlayışı doğrultusunda yürütülmesinin ilk koşulu, bu nitelikleri yerine getirecek bir kişinin soruşturmacı olarak tayin edilmesidir. Oysa şikâyetim üzerine açılan soruşturmayı yürütmekle görevlendirilen Prof. Dr. Ayönü, şikâyetçi ve haklarında soruşturma açılan akademisyenlerin mensup olduğu fakültenin dekanı sıfatıyla şikâyetçi olarak benim ve soruşturmaya konu diğer akademisyenlerin amiri durumundadır. Bunun dışında soruşturmacıyla olayın muhataplarının ilişkilerine bakıldığında da soruşturmanın selameti bakımından bazı olumsuzluklar söz konusudur. Soruşturmacı, haklarında soruşturma açılan akademisyenlerle ve benimle aynı bölümdedir. Üstelik ikili ilişkiler bağlamında da haklarında soruşturma açılan bazı isimlerle hoca-öğrenci ilişkisi (Prof. Dr. Cüneyt Kanat) ve bazı isimlerle yakın arkadaşlıkları (Prof. Dr. Nuri Karakaş ve Prof. Dr. Cihan Özgün) göz ardı edilemez. Oysa şikâyetçi olarak benimle, aynı fakültede ve bölümde görev yapmamıza ve fakültenin dekanı olmasına rağmen, selamlaşmıyor ve konuşmuyor. Dolayısıyla yasa ve yönetmeliklere uygun ve tarafsız bir soruşturma yürütemeyeceği konusunda ciddi endişelerimin olduğunu kaydetmek isterim. Bu tabloda Prof. Dr. Ayönü’nün adil ve tarafsız bir soruşturma yürütemeyeceğini düşünüyorum.

Bildiğim kadarıyla soruşturmacıların tarafsız, adil ve eşitlik anlayışı doğrultusunda bir soruşturma yürütmesi için ilgili kişilerle ikili ilişkilerine ve başka bölümden veya fakülteden olmasına özen gösterilir. Ege Üniversitesinde bu soruşturmayı yönetmeliklere göre ve tarafsız olarak yürütebilecek pek çok dekan veya enstitü müdürü varken Prof. Dr. Ayönü’nün seçilmesini manidar buluyorum. Yukarıda belirttiğim hususlar dikkate alınarak Prof. Dr. Ayönü’nün yerine yeni bir soruşturmacı atanması için gereğini arz ederim.”

Rektör Prof. Dr. Necdet Budak imzasıyla aynı gün verilen cevapta talebim şöyle reddedildi: “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 53. maddesi uyarınca, usule uygun olarak belirlenen soruşturmacının değiştirilmesini gerektirir somut herhangi bir hukuki dayanağın bulunmadığı anlaşılmıştır.”

2 Ekim günü soruşturmacıya verdiğim yazılı ve sözlü ifademde de aynı hususlara dikkat çektim. Tahmin ettiğim gibi bu soruşturmadan hiçbir sonuç alınamadı. Ege Üniversitesi Rektörlüğünün 1 Aralık 2023 tarihli yazısıyla haklarında soruşturma açılan ilgililer hakkında bir disiplin cezası ile tecziyelerinin gerekmediğine karar verildiği bildirildi. Bunun üzerine 23 Ocak 2024 tarihinde İzmir İdare Mahkemesine yürütmenin durdurulması ve iptali talebiyle müracaat ettim. İzmir 4. İdare Mahkemesi 1 Şubat 2024’te oy birliğiyle, davacı olarak benim, davayla ilgili olmadığım gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar verdi. Bu süreçte İbrahim Güler’in tezinin tamamlandığını öğrendim.

III. Tez İncelemesi

Giriş

“Türk-Amerikan Eğitim ve Kültür İlişkileri (1945-1960)” başlıklı tez, üç bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmı, 1800’lü yıllardan başlayarak II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar olan dönemi kapsamaktadır (s. 1-35). Birinci bölümde, 1945-1960 yılları arasında Türk-Amerikan ilişkilerine yön veren önemli gelişmelere yer ayrılmıştır (s. 36-74). İkinci bölümde, Türkiye’deki Amerikan eğitim kurumları üzerinde hiç durulmadan Türk-Amerikan eğitim ilişkileri incelenmiştir (s. 75-189). Üçüncü ve son bölümde, Türk-Amerikan kültür ilişkileri ele alınmıştır (s. 190-305).

Sonda söyleyeceğimizi başta söyleyelim ki, okuyucu bundan sonrasını bu tespit doğrultusunda okusun ve değerlendirsın. Biz, İbrahim Güler’in tamamlanmış ve kabul edilmiş tezini değerlendireceğiz. Kendisinin bize gönderdiği ve jüriye götürülmeye değer bulmadığımız metni taslak bir metindi.

Gönderdiği metni jüriye göndermeye değer bulmayışımızın iki ana nedeni vardı: Ben ve tez izleme komitesindeki meslektaşlarım Amerikan kaynaklarının yeterince kullanılmadığı hususunda hemen her toplantıda kendisini uyardık. Her defasında bize, en kısa zamanda Amerika'ya giderek arşiv ve süreli yayınlarla diğer kaynakları inceleyeceği sözünü vermiş olmasına rağmen yerine getirmemesidir. Benim açımdan ikinci ve en az ilki kadar önemli bir nokta da tezdeki büyük eksiklikti: Düşünülsün ki, başlığında “Türk-Amerikan Eğitim İlişkileri” ifadesi yer almasına rağmen bu doktora tezinin kapsadığı dönemde Türkiye’de faaliyette olan Amerikan okulları hakkında tek satır yer almasın. Uyarılarıma rağmen bu eksiklik giderilmediği için tez metni olarak gönderdiği taslağı kabul etmedim. Dikkatimi ve merakımı çekti: Bu eksiklik benden sonraki danışmanı ve tez izleme komitesi üyeleri ve jüri tarafından fark edilmedi mi? Edilmemesi mümkün değil. Çünkü Tarih Bölümünde 1 Şubat 2023 günü yapılan danışman değişikliğiyle ilgili toplantıda söyledim. Daha sonra danışmanlığını yapacak olan Nuri Karakaş da o toplantıdaydı, dolayısıyla bu eksikliğin farkındaydı. İbrahim Güler, Nuri Karakaş ya da tez savunma jürisinde yer alan şahıslar, hiç sanmıyorum ama çıkıp da “Böyle bir tezde okullardan bahsetmeye gerek yok,” derlerse, cevabını o zaman veririm. Fakat belirttiğim eksikliği fark etmek için âlim olmaya gerek yok. Azıcık tarih ve metot bilgisine sahip ve objektif olmayı başarabilen herkes, 1945-1960 dönemi Türk-Amerikan eğitim ilişkilerinin incelendiği bir doktora tezinde Amerikan okullarından söz edilmemesinin büyük bir eksiklik olduğunu kabul edecektir.

Merak edenler tezi inceleyebilir: 1945-1960 döneminde Türkiye’de eğitim vermekte olan belli başlı okullar Robert Koleji, Üsküdar Amerikan Lisesi, İzmir Amerikan Koleji ve Tarsus Amerikan Kolejidir. Nitekim kendisi de 1927’deki ilişkilerden söz ederken, kaynağı yanlış kullansa da Antep, Kayseri, Sivas, Maraş ve Talas bölgelerinde faaliyette bulunan Amerikan okullarından söz eder. Sonra ne oldu, bu okullar kapandı mı? Eğitim yapmıyor muydu? Bu okullar 1945-1960 döneminde herhangi bir sorunla karşılaştı mı, eğitim nasıldı, öğretim kadrosu ve öğrenci mevcudu gibi konuların ele alınması gerekmez miydi? Robert Kolej’e yapılan yardımlar ve buranın üniversiteye dönüşmesi hakkındaki bölük pörçük bilgilerin dışında, bu okullardan bahsedilmemesinin izahını İbrahim Güler veya Nuri Karakaş yapabilirler mi?

Tezin büyük bir kısmı ana konudan uzaktır ve tali konular tali kaynaklarla ele alınmıştır. Kaynakların kullanımında ciddi hatalar yapılmış, ODTÜ’den mezun bir araştırmacıdan beklenmeyecek çeviri hataları yapılmıştır. Kaynaklardan yapılan alıntılarda anlam farklılığı ve hatası doğuran tercümeler yapılmıştır. Bazı örnekler şöyledir:

“1776 yılından 1898 yılına kadar Amerikan kıtası içinde yayılmacı bir politika izleyen ABD, ortaya koyduğu Manifest Destiny ve Monroe Doktrini ile teritoryal büyümesine gerekçe üretmiştir: ‘Daha çok arazi! Daha çok arazi! Genç Amerikan Bufalosı’nun önünü açın! Onun daha çok toprağa ihtiyacı var...’ (s. 2, dipnot: 5. Kaynak: Albert K. Weinberg, Manifest Destiny: A Study of Nationalist Expansionism in American History, Quadrangle Books, Chicago, 1963, s. 119).”

Söz konusu kaynaktaki bilgiye göre bu söz 1844’teki New Jersey Demokrat Eyalet Kongresinde Binbaşı Davezac tarafından yapılan konuşmada dile getirilmiştir. Dolayısıyla bu sözün kullanımında metodolojik açıdan sorun vardır.

“1795 ile 1824 yılları arasında denizcilikle ilgili yapılan 7 antlaşma ile ABD, ticari gemilerinin Akdeniz’de selameti için Garp Ocakları’na vergi vermeyi kabul etmişti (s. 4, dipnot: 9. Kaynak: Çağrı Erhan, ‘Amerika Birleşik Devletleri’nin Mağrip Ülkeleri ile İlişkileri (1776-1815)’, A.Ü.S.B.F. Dergisi, Cilt: 53, Sayı: 1, 1998, s. 128-129).”

Çağrı Erhan’ın söz konusu çalışmasında, İbrahim Güler’in iddia ettiği gibi antlaşma imzalanması ve ABD’nin Garp Ocaklarına vergi vermeyi kabul etmesi gibi bir bilgi yoktur.

“Osmanlı Devleti’nde ABD’nin haklarını İsveç, ABD’deki Osmanlı Devleti haklarını İspanya takip edecekti. Amerikan Başkanı Wilson, 8 Ocak 1918’de Amerikan Kongresi’ne sunduğu ve Wilson İlkeleri olarak isimlendirilen 14 maddelik beyanname 54 ile iki ülke arasındaki ilişkileri yeniden başlatmıştı” (s. 15).

Tarihî gerçeklerle alakası olmayan bir yorum.

“John Dewey, 19 Temmuz ve 10 Eylül 1924 tarihleri arasında 2 aylığına Türkiye’ye Maarif Vekaleti’nin daveti ile gelmiştir (s. 22, dipnot: 8. Kaynak: Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, HR. İM, 91/4, 08.12.1923).”

Yukarıdaki belgede böyle bir bilgi yer almıyor. Belge, John Dewey’in bir yıllığına Türkiye’ye daveti konusunda Hariciye Vekâleti İstanbul Murahhaslığı ile Hariciye Vekâleti arasındaki bir yazışmadır. Vekâletin İstanbul’daki temsilciliğinin Ankara’ya 8 Aralık 1923’te gönderdiği yazıda, Dewey’in 19 Temmuz-10 Eylül 1924 tarihinde Türkiye’ye gelmiş olmasından söz etmesi mantıken de mümkün değildir. Bu gibi çarpıtmalara tezin pek çok yerinde rastlanmaktadır.

“Öte yandan Grew, Amerikan Dışişleri Bakanlığı’na gönderdiği 5 Kasım 1927 tarihli bilgilendirme telgrafında American Board’un talebi üzerine Antep, Kayseri, Sivas, Maraş ve Talas bölgelerinde daha önceden faaliyette bulunan Amerikan misyoner okullarının yeniden açılması için Türk Hükûmeti’ne müracaatta bulunduğunu bilgilendirir (s. 25, dipnot: 88. Kaynak: FRUS, 1927, Volume III, US Government Print Office, Washington, 1942, s. 804-805).”

Kaynakta, Büyükelçi Joseph C. Grew, Güler’in iddia ettiği gibi yukarıdaki okulların açılması için resmî bir müracaattan söz etmemektedir. American Board’un talebi üzerine, Amerikan okullarının, özellikle 30 Ekim 1914’ten önce tanınan, Antep, Kayseri, Sivas’taki ve özellikle de kadroları şu anda hazır bekleyen Maraş ve Talas’taki okulların yeniden açılmasına izin verilmesi başvurusunu gayriresmî olarak desteklediğini yazmıştır (FRUS, 1927, Volume III, US Government Print Office, Washington, 1942, s. 805).

“Kapatılan bu kolejin yeniden açılması için Amerikan Elçisi Grew, çeşitli temaslarda bulunmuştur. Amerikan Dışişleri’ne Başbakan İsmet Paşa ve Türk Dışişleri Bakanı ile bu konu hakkında görüşüğünü bildiren bir telgraf gönderir (s. 27, dipnot: 97. Kaynak: US Department of State, Papers Relating to the Foreign Relations of The United States 1928, Volume: III, Washington Printing Office, 1943, s. 811).”

Tezde ileri sürüldüğü gibi söz konusu kaynağın o sayfasında Grew’in, İsmet Paşa ve Tefvîk Rüştü ile görüştüğüne dair bir telgrafi yoktur. 3 Şubat 1928 tarihinde Amerikan Dışişleri Bakanlığına gönderdiği telgrafta, Türkiye’nin Washington büyükelçisinin Türk hükûmetine olumlu olacak şekilde bir şeyler söylemesinin yardımcı olacağını yazar. Telgrafın devamında, okulun kapatılmaması için çok çaba sarf ettiğini ama etkili olamadığını belirtir. Türk hükûmetinin olayı teknik bir takibatla sonlandıracağını hissettiğini aktardığı telgrafında, özellikle Bursa kamuoyunu tatmin edecek bir karar çıkacağını dile

getirir (*Papers Relating to the Foreign Relations of The United States 1928*, Volume: III, US Department of State, Washington Printing Office, 1943, s. 970).

Giriş kısmı, iki ülke ilişkilerinin tarihçelerinin verilmesinden çok Amerika'nın Türkiye siyasetinin bir özeti gibidir. Bu süreç de anlaşılır bir şekilde ele alınmamıştır.

Birinci Bölüm

Türk-Amerikan ilişkilerine giriş mahiyetinde bilgiler verilmiştir. Ancak konunun esasını teşkil etmeyen bir giriş niteliğindedir.

“10 yılı aşkın bir süredir Washington'da Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan Mehmet Münir Ertegün'ün vefat ettiği tarihte Amerikan Başkanı Roosevelt, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye başsağlığı dileklerinde bulunmuştu (s. 42, dipnot: 157. Kaynak: FRUS, 1944, Volume: III, United States Government Printing Office, Washington, 1963, s. 916).”

İbrahim Güler'in yazdığı gibi, ne verdiği kaynağın cildi ne de künyesi doğrudur. Roosevelt'in, İnönü'ye gönderdiği başsağlığı mesajının kaynağı şöyledir: *“Foreign relations of the United States diplomatic papers, 1944, The Near East, South Asia, and Africa, the Far East, Volume: V, Government Printing Office Washington 1965, s. 915-916”*.

“Amerikan Büyükelçisi Wilson'un Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği 12 Ağustos 1946 tarihli telgrafta, bölgede Sovyet yayılcılığının önlenmesi noktasında Türkiye'nin bağımsız olarak kalmasının Amerikan çıkarları açısından hayati derecede önemli olduğunu vurgular (s. 48, dipnot: 180. Kaynak: FRUS: 1946, s. 656).”

Çalışmanın pek çok yerinde rastlanacağı gibi, dipnotlarda kaynak gösterimi konusunda bir doktora tezine yakışmayacak hatalar ve amatörlikler söz konusudur. Burada da benzer bir hata tekrarlandığı ve kaynağın tam künyesi verilmediği gibi bilgiler de yanlıştır. Bu bilginin kaynağı da şöyledir: *“Foreign relations of the United States diplomatic papers, 1946, Volume VII, The Near East, and Africa, Government Printing Office Washington 1965, s. 837”*.

“Soğuk Savaş'ın çehresini değiştirecek öneri 5 Haziran 1947 tarihli Amerikan Dışişleri Bakanı George Marshall'dan geldi. Marshall Planı olarak literatüre giren bu politika, Avrupa'daki devletlerin politik ve ekonomik kaderlerini Amerikan önderliğindeki kapitalist dünyayla bütünleştirmeyi hedefliyordu. Batı Avrupa Devletleri bu konuşmayı sevinçle karşılamışlardı (s. 56, dipnot: 210. Kaynak: BCA, Dosya No: 502/, Yer No: 22260-98374-2, 03.07.1947).”

Buradaki dipnot bilgisinin kullanımı metodolojik olarak sorunlu olduğu gibi, künyesi de yanlıştır. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde 502 ile başlayan bir fon bulunmamaktadır. 502, Devlet Arşivleri Başkanlığı Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi'nde Amerika Birleşik Devletleri için kullanılan bir fon numarasıdır.

“Türkiye'ye 1948-1949 yılı için tahsis edilen 50 milyon dolarlık yardıma da Türkiye itiraz etmişti. Türkiye Washington Büyükelçiliği'nin raporuna göre Türkiye'nin 85 milyon dolarlık talebi karşılanması için konunun uzmanı Türk murahhaslardan gerekli raporlar alınmıştı (s. 60, dipnot: 226. Kaynak: BCA, Dosya No: 502/, Yer No: 23909-104892-10, 24.09.1948).”

Yukarıdaki arşiv kaydında, Washington büyükelçisinin Dışişleri Bakanlığına gönderdiği 17 Eylül 1948 tarihli raporun 24 Eylül'de Paris Büyükelçiliğine gönderilen nüshası bulunmaktadır. Bu raporda iddia edildiği gibi Türkiye'nin talebi olan 85 milyon doların karşılanması için Türk murahhaslardan gerekli raporların alındığına dair bir ifade yoktur. Raporda, Amerikan sanayisinin kapasitesinin Türkiye'nin talebi olan 220 adet traktör gibi çeşitli cihazlarla Avrupa devletlerinin isteklerini karşılamaya yetmeyeceği anlatılmaktadır (DBTDA, 502-23909-104892-10).

Az önce de belirttiğimiz gibi doktora düzeyinde kaynak gösterme hatalarının bu kadar fazlalığı, beraberinde pek çok soruyu ve sorunu da getirmektedir. Bir doktora öğrencisinin arşiv isimlerini bu denli karıştırması, dikkatsizlikten öte bir cehalettir. Fakat danışmanın, tez izleme komitesi üyelerinin ve nihayet tez jürisinin de böylesine bir ilgisizlik, dikkatsizlik ve bilgisizlik göstermesi anlaşılır gibi değildir.

“Bu dönemde Türkiye’nin davetlisi olarak Türkiye’de bulunan Cain, Türk askerinin Kore’ye gönderilme kararı alınmasından bir gün önce Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile görüştü. Görüşmede Dışişleri Bakanı Köprülü Türk askerinin derhal Kore’ye gönderilmesi gerektiğini ifade etmiştir. En kısa sürede bu teklifin Bakanlar Kurulu’na getirileceğini dile getirir (s. 69, dipnot: 262. Kaynak: FRUS, Volume: V, s. 1281-1282, 24 Temmuz 1950).”

İbrahim Güler, alıntı yaptığı kaynaklardaki bilgileri anlamını değiştirerek kullanmayı neredeyse alışkanlık hâline getirmiştir. Yukarıdaki bilgiyi aldığı kaynakta bu görüşme, ABD’nin Ankara büyükelçisi George Wadsworth tarafından Amerika Dışişleri Bakanlığına gönderilen 24 Temmuz 1950 tarihli rapora dayanmaktadır. Rapora göre, 24 Temmuz günü kendisi, General McBride ve Senatör Cain, Türk dışişleri ve savunma bakanları ile genelkurmay başkanının katıldığı bir toplantı yaparlar. Dışişleri Bakanı Köprülü, Amerikalıların Kore’ye Türk askeri gönderilmesi önerisini en kısa zamanda kabineye sunacağını söyler, diğer Türk yetkililer de bu görüşü destekler. Genelkurmay başkanı, dışişleri bakanına gaytiresmî bir not yazar: “Bu fırsattan yararlanamazsak bu Türk tarihinin en büyük suçu olur” (FRUS, Volume: V, s. 1281-1282).

“Türkiye’deki görüşme sonrası özel temsilci Richards, Washington’u bilgilendirmiştir. Bu bilgilendirmeye göre Türk Hükümeti Orta Doğu’daki Amerikan doktrinine tam destek verdiğini ve atom bombasının da envanterde olduğu Amerikan üslerinin Türkiye’de konumlanabileceğini Amerikan temsilcisine bildirmişlerdi. Dış müdahalelerde Türkiye’nin kendisini savunması, Türkiye’de konumlanmış olan Amerikan askeri üsleri ile daha da kolaylaşacaktı (s. 73, dipnot: 281. Kaynak: FRUS 1955-1957, Volume: XXIV, US Government Printing Office, Washington, 1989, s. 710-714).”

Yukarıdaki belgenin doğru tercümesi ve kullanımı şu şekildedir:

“Büyükelçi Richards, Amerika başkanının Orta Doğu bölgesindeki ülkelere ekonomik ve askeri yardım konusunda ocak ayındaki tekliflerini iletmek üzere 12 Mart 1957’de 57 günlük bir görev için Amerika Birleşik Devletleri’nden ayrıldı. Richards, 15 ülkeyi ziyaret etti. Richards, 20-23 Mart tarihleri arasında Türkiye’yi ziyaret etti. Ankara Büyükelçisi Warren aracılığıyla 22 Mart’ta Dışişleri Bakanlığına bir rapor gönderdi. Bu raporda, 21 Mart günü Menderes ve diğer bazı bakanlarla yaptığı görüşmeleri bildirdi.”

Bu raporda, Menderes’in Güler’in iddia ettiği gibi, atom bombaları da olan Amerikan üslerinin Türkiye’de konuşlanabileceğini söylediği şeklinde bir ifade yoktur (FRUS 1955-1957, Volume: XXIV, US Government Printing Office, Washington, 1989, s. 710-712). Büyükelçi Warren, 16 Mart’ta gönderdiği şahsi raporunda fikrini açıklamıştır. Büyükelçiye göre: “Türk Hükümeti, Türkiye’de Amerikan atom görev gücünün konuşlandırılmasının yaratacağı askeri ve güvenlik duygusunun, Amerika’nın Türkiye’yi ‘atom savaş alanı’ olarak hazırladığı yönündeki propaganda suçlamalarından kaynaklanan siyasi risklerden daha ağır basacağını hesaplayacaktır” (FRUS 1955-1957, Volume: XXIV, US Government Printing Office, Washington 1989, s. 713).

“Türkiye’nin bu şekilde Eisenhower Doktrini’ni desteklemesi, Amerikan askeri ve iktisadi yardımlarının artmasına neden olmuştur. Nitekim sonraki yıl hem Uluslararası Para Fonu’ndan hem de Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı’ndan mali destekler sağlanacağı bir mektupla bizzat Amerikan Başkanı Eisenhower tarafından Başbakan Menderes’e bildirilmiştir (s. 73, dipnot: 282. Kaynak: BCA, Dosya No: 30-10-0-0, Yer No: 41-245-7, 28.08.1958).”

Kasıt olmaması koşuluyla her çalışmada makul ölçülerde yanlışların olması bir yere kadar kabul edilebilir. Ancak okuma ve tercüme problemi olmayan Türkçe bir belgenin çarpıtılarak ve anlamının değiştirilerek kullanılmasının mazereti olamaz. Üstelik bu hata bir doktora tezinde yapılıyorsa, tezi hazırlayan başta olmak üzere danışman ve diğer ilgililer her türlü eleştiriyi hak ediyorlar demektir. Bir lisans öğrencisi tarafından bile kolaylıkla aktarılabilecek yukarıdaki belge hakkında doğru bilgi şöyledir: Eisenhower, söz konusu mektubu Menderes’e değil, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a göndermiştir. Bayar’ın özel kalemi, kendisinin arzusu üzerine mektubun bir nüshasının Menderes’e sunulması için Başvekâlet özel kalemine 28 Ağustos 1958’de yazmıştır. Üstelik tezde iddia edilen “*Türkiye’nin bu şekilde Eisenhower Doktrini’ni desteklemesi, Amerikan askeri ve iktisadi yardımlarının artmasına neden olmuştur. Nitekim sonraki yıl hem Uluslararası Para Fonu’ndan hem de Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı’ndan mali destekler sağlanacağı*” ifadesi de mektubun içeriğini yansıtmaktan uzaktır. Eisenhower, mektubunda Amerikan askerî ve ekonomik yardımlarını değil, “*Türkiye’nin stabilizasyon programıyla ilgili olarak talep ettiği yardıma Beynelmilel Para Fonu’nun ve Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı üyelerinin ehemmiyetli bir şekilde iştirak etmiş olduklarını kaydetmiştir*” (BCA, 30-10-0-0-41-245-7).

İkinci Bölüm

“Creel, kitabının *Dört Dakikalık Adamlar (Four Minute Men)* bölümünde 75.000 gönüllü konuşmacının 7.555.190 adet konuşma yaptığını ve bu konuşmaları da 134.454.514 kişinin dinlediğini belirtir (s. 75. Kaynak: George Creel, *How We Advertise America?*, Harper&Brothers Publishers, New York & London, 1920, s. 84-86).”

Tezin genelinde, İngilizce kaynaklardan yapılan alıntılarda tercüme hatalarına da rastlanmaktadır. ODTÜ mezunu birinin İngilizcesinin daha iyi olması beklenir. Ancak İbrahim Güler, belirttiğimiz gibi ciddi tercüme hataları yapmıştır. Yukarıdaki alıntı da bunlardan biridir. Creel, kitabında, mütarekenin sonunda *Dört Dakikalık Adamlar*’ın 75.000 konuşmacıya sahip olduğunu, 7.555.190’dan fazla konuşma yapıldığını ve tahminen toplamda 134.454.514 kişiye hitap edildiğini yazmıştır (George Creel, *How We Advertise America*, Harper&Brothers Publishers, New York & London, 1920, s. 75).

Çeviri zorlama ve hatalarına bir örnek daha verilecek olursa: “The Happiest Place on Earth” (s. 97) sözünü “Dünyadaki En Mutlu Olacağınız Yer” olarak tercüme etmek zorlama değil midir? Dikkat çekici tercüme hatasının yapıldığı bir başka örnek de şudur:

“Willis Connover, yapmış olduğu radyo programları ile dünyanın diğer kutbu olan Demir Perde ülkelerine caz dinletmiştir. Bir Rus dinleyici, bu durumu şöyle anlatmıştır: ‘Her gece kapıları ve pencereleri kapatır, Willis Connover’ı açardık. Böylece iki saatlik özgürlüğümüz başladı’ (s. 251, dipnot: 957. Kaynak: Cynthia P. Schneider, ‘Culture Communicates: US Diplomacy That Works’, *The New Public Diplomacy - Soft Power in International Relations*, Ed.by Jan Melissen, Palgrave Macmillian, New York, 2005, s. 153).”

Güler’in alıntısı kaynakta şöyle geçmektedir:

“Willis Connover, yapmış olduğu radyo programları ile dünyanın diğer kutbu olan Demir Perde ülkelerine caz dinletmiştir. Bir Rus dinleyici, bu durumu şöyle anlatmıştır: ‘Her gece kapıları ve pencereleri kapatır, Willis Connover’ı açar ve iki saat özgür kalırdık’ (Cynthia P. Schneider, ‘Culture Communicates: US Diplomacy That Works’, *The New Public Diplomacy - Soft Power in International Relations*, Ed.by Jan Melissen, Palgrave Macmillian, New York, 2005, s. 153).”

Kamuoyunda Fulbright Bursu olarak bilinen ve Amerikalı senatör J. William Fulbright tarafından 1946’da senatoya sunulan öneri, Başkan Harry Truman tarafından onaylanmasıyla yürürlüğe girdi.

Türkiye ile ABD arasında 27 Aralık 1949 tarihinde Türk-Amerikan Kültür Antlaşması'nın imzalanmasıyla süreç somutlaştı. Tezin farklı yerlerinde bölük pörçük bilgiler verilmekle birlikte, bağımsız bir başlık altında, Türk ve Amerikan kaynakları kullanılarak incelenememiştir. Sürecin gelişimi hakkında hiçbir bilgi verilmemesi eksikliklerdir. Bu gibi konuların hazırlık sürecinin, müzakerelerin, anlaşmanın imzalanmasının, onaylanmasının ve etkilerinin karşılıklı olarak, iki tarafın kaynakları kullanılmak suretiyle incelenmesi gerekir. İbrahim Güler böyle bir araştırma yapmadığı gibi konu hakkında kendisinden önce yapılmış çalışmaları da kullanmamıştır. (Mesela şu yazı süreci ve konuyu gayet başarılı bir şekilde incelediği hâlde Güler ya yazıdan haberdar değil ya da kullanmaya gerek görmemiş: *Necdet Aysal-Lütfi Arslan, "Siyasal ve Kültürel Diplomasi Sarmalında Türk-Amerikan İlişkilerinin Gelişimi: Fulbright Programı Anlaşması", OPUS, Yıl: 11, Cilt: 18, Sayı: 42 (Ekim 2021), s. 5999-6024*).

Anlaşma hakkında kabaca bilgi vermekle birlikte (s. 84-86) basının yeteri kadar kullanılmadığı görülmektedir. Birkaç gazete başlığıyla sınırlı kalmış bir inceleme söz konusudur. Daha geniş kapsamlı ve özellikle önde gelen gazetecilerin yazılarından örneklerle kamuoyunun görüşünün yansıtılması yararlı olurdu. Kullandığı sınırlı kaynaktan da tatmin edici bir şekilde faydalanmamıştır. *Milliyet* gazetesinde konu hakkında 22 Ekim 1950'de yayımlanan haberin "Amerika-Türkiye Arasında Profesör ve Talebe Mübadelesi" olan başlığını hangi hakla "Profesör ve Talebe" yaptığı anlaşılamamıştır. İbrahim Güler, haberin içeriğinden de şu şekilde söz etmiştir:

"*Milliyet gazetesinde Fulbright Kanunu ile iki ülke arasında eşhas mübadelesinin önemli olduğuna ve Türkiye'nin ABD ile bu anlaşmayı imzalayan 13. ülke olduğuna dair haber yapılır... 1951-1952 sezonunda 20 Türk öğrenci, öğretmen ve profesör için 250.000 dolar değerinde Fulbright desteği alındığını ve bu eşhasların ABD'ye araştırma için gideceği haberi verilir (s. 87, dipnot: 327. Kaynak: "Profesör ve Talebe", Milliyet, 22.10.1950).*"

Gerçekte haberde, 1951-1952 ders yılı için 20-30 üniversite öğrencisiyle 10 öğretmen veya profesörün Amerika'ya gönderileceği bilgisine yer verilir. *Milliyet*'in haberi aslında son derece ayrıntılı ve sürecin nasıl işleyeceği konusunda bilgilendirici olduğu hâlde tamamının kullanılmadığı görülmektedir. Oysa haberde "eşhaslar" ifadesi gibi yanlış bir sözcük yer almadığı hâlde, zaten "şahıslar" anlamındaki sözcük yarım yamalak Osmanlıca bilgisiyle Güler tarafından habere "eşhaslar" şeklinde monte edilmiştir. Yine bu kaynak gibi kullanılan diğer gazetelerin dipnotlarında da ayların Güler'in yaptığı gibi rakamla değil, adının yazılarak gösterilmesi gerekirdi. Bu anlaşmayla ilgili ekleyeceğimiz son not ise göz ardı edilemeyecek derecede büyük bir hatadır. İkili anlaşmalar imzalandıktan sonra TBMM'de görüşülür, kabul edildikten sonra Cumhurbaşkanı tarafından imzalanarak *T.C. Resmî Gazete*'de yayımlanmasının ardından yürürlüğe girer. Oysa İbrahim Güler'in tezinde 13 Mart 1950 günü TBMM'de görüşülerek onaylanmasından hiç söz edilmemesi kabul edilebilir bir hata değildir.

İbrahim Güler, ikincil kaynaklara dayanan ve asıl önemlisi tezin ana konusu olan eğitim ve kültür konularını bilimsel yöntemlerle ele almayan bir çalışma yapmıştır. Bunu yaparken, kullandığı sınırlı gazete haberlerini çarpıtarak ve mantığa ters bir şekilde vermiştir. Az sonra hakkında detaylı bilgi vereceğimiz, Kate Wofford'un Türkiye'ye yaptığı ziyaret bunlardan sadece biridir: "*Wofford, 5 Ekim*

1951 ile 1 Şubat 1952 tarihleri arasında Türkiye'nin farklı bölgelerinde incelemelerde bulundu (s. 102, dipnot: 380. Kaynak: 'Türkiye'ye Gelecek Amerikalı Ziraat Uzmanı', Cumhuriyet, 19 Eylül 1951)". Daha ziyaret yapılmadan 19 Eylül 1951 tarihli bir gazete haberine dayanarak, 5 Ekim 1951 ile 1 Şubat 1952 arasında bir ziyaretin gerçekleştirildiğini yazmak hangi tarih metodolojisine uygundur? Bırakın tarih doktora tezi olmasını, sıradan bir yazıda bile yapılmaması gereken bir hatadır.

Yukarıdaki habere konu olan seyahat şudur: ABD Florida Üniversitesi Eğitim Koleji İlkokul Bölümü Başkanı Kate Wofford, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İlkokul Programı'nın geliştirilmesi ve eksik kalan yanlarının belirlenmesi için Türkiye'ye davet edilmiştir. 5 Ekim 1951 tarihinde çalışmalarına başlayan Wofford, 1 Şubat 1952 tarihine kadar İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Erzurum, Trabzon, Diyarbakır ve Kırklareli'ndeki öğretmen okulları ve Köy Enstitülerinde incelemelerde bulunmuş, yaklaşık 800 öğretmen, müdür, müfettiş, millî eğitim müdürü, Köy Enstitüsü ve öğretmen okulu müdürünün katıldığı toplantılar düzenlemiş, 38 köy okulunu ziyaret etmiş, 22 konferans vermiş, köy öğretmeni, müfettiş, Köy Enstitüsü ve öğretmen okulu öğretmenlerine anketler uygulamış, gittiği köylerde muhtarlarla görüşmüştür (Kate Wofford, *Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, Çev. Fatma Varış, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1952, s. 7-8). İncelemelerini "Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor" başlığıyla Millî Eğitim Bakanlığına sunmuştur (Kate Wofford, *Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor*, Çev. Fatma Varış, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1952, 152 s.).

Kate Wofford'un kitabının "Türkiye Köy İlkokulları Hakkında Rapor" olan başlığını "Türkiye'de Köy İlkokulları Hakkında Rapor" olarak değiştiren İbrahim Güler (s. 102, dipnot: 383), Wofford'un çalışmalarını ana kaynaklar yerine ikincil kaynaklardan incelemiştir. Wofford, raporunda köy eğitimi ve öğretmen yetiştirme konularında inceleme gezisi amacıyla bir grup eğitimcinin ABD'ye gönderilmesini tavsiye etmiştir. Bu tavsiye üzerine 25 kişilik bir öğretmen grubu 10 ay süreyle ABD'de başta University of Florida olmak üzere Kate Wofford gözetiminde çeşitli okullarda incelemelerde bulunmuştur. Dönüşleri sonrasında bu öğretmen grubu, köy enstitüsü müdürlüğü, millî eğitim müdürlüğü ve maarif müfettişliği gibi görevlerde bulunmuşlardır (s. 104, dipnot: 389. Kaynak: Ersoy Taşdemirci, "20. Yüzyılda Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sisteminde Çağdaş Pedagoji Akımları", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Ankara, Yıl: 2002, Sayı: 40, s. 299).

Ayrıca Wofford'un raporunun, V. Maarif Şurası'nda tartışıldığı ve kabul edildiği bilgisi başka bir kaynaktan alınmıştır. Oysa bu önemli bir konudur; rapor nasıl tartışılmış, olumlu olumsuz hangi görüşler belirtilmiş, bunların basın arşiv malzemesi gibi kaynaklar kullanmak suretiyle derinlemesine incelenmesi gerekirdi. Bir doktora tezinden beklenen budur.

Uzun uzadıya tali bir konu olarak İngilizcenin Türkiye'de ve dünyada yaygınlaşması anlatılmıştır (s. 90-99). Konunun sonunda, İngilizcenin öğretimini yaygınlaştırmak amacıyla da Türkçe-İngilizce öğretim yapacak İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya, Samsun, Diyarbakır vilayetlerinde erkek liselerinin açılmasının karara bağlandığı yazılmıştır (s. 99). Derinlemesine incelenmesi gereken konuda bununla yetinilmiştir. Dönemin basınından ve arşivdeki malzemelerden istifade edilmesi gerekirdi.

John Rufi'nin Ortaöğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler Raporu: John Rufi, Türkiye'de orta dereceli okullarda uygulanan programın amaç, başarı ve problemlerini araştırmak amacıyla Ekim 1951'de Türkiye'ye gelerek Haziran 1952'de Adana, Konya, İzmir, Tire, Urla, Menemen, Bergama, Kuşadası, İstanbul, Bursa ve Ankara'da ortaöğretim kurumlarında incelemelerde bulunup, öğretmen ve yöneticilerle görüşmüş, toplantılara katılmıştır. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü ile İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsünde dersler vererek Türkiye genelinde eğitim problemlerinin tespitine çalışmıştır (Rufi 1956: 2-3). John Rufi, gözlemlerini anlatan 92 sayfa ve iki bölümden oluşan raporunu Haziran 1952'de "Türkiye'de Orta Öğretim, Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler" adıyla Millî Eğitim Bakanlığına sunmuştur (s. 15).

Tezin kapsadığı dönemde Türkiye'de kurulan üniversiteler de ele alınmıştır (s. 112-132). Ancak bu konu da üstünkörü ve ciddi metot hatalarıyla incelenmiştir:

"İstanbul Teknik Üniversitesi'nin vazifesinin mühendislikle ilgili Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu araştırmaları yapacak, teknik meseleleri laboratuvarlar yoluyla halledecek doktor ve mühendis namzetleri yetiştirmek olduğu 4619 sayılı kanunda açık bir şekilde belirtilmişti (s. 112, dipnot: 422. Kaynak: 'İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun', T.C. Resmî Gazete, 29 Temmuz 1944, Sayı: 5761, s. 7322)."

Yukarıdaki bilginin alındığı kaynak yanlış verilmiştir. Doğrusu şöyledir: *"İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun", T.C. Resmî Gazete, 20 Temmuz 1944, Sayı: 5761, s. 7322-7323.*

Üniversitelerin kuruluşu Türk-Amerikan eğitim ilişkileri kapsamında yapılmamıştır. Atatürk Üniversitesi ve ODTÜ'nün kuruluşlarında Amerikan üniversitelerinin model alındığı belirtilmekle birlikte, idari ve eğitim yapıları itibarıyla Amerikan üniversitelerinin örnekliliği yeterince net bir şekilde ortaya konulamamıştır. Bu kısımda dipnot tekniği açısından bir gariplik de göze çarpmaktadır. Atatürk Üniversitesinde çalışmalarına izin verilen yabancı hocaların ülkeleri ve branşları yazılmıştır. Bu bilgi dipnotta gösterilirken Cumhuriyet Arşivi belgeleri herhangi bir tasnife tabi tutulmadan, hangi belgenin hangi hocanın görevlendirilmesiyle ilgili olduğu belirtilmeden gelişigüzel verilmiştir (s. 123, dipnot: 473). Benzer özensizlik, ODTÜ'de çalışan yabancı hocalar hakkında bilgi verilirken de tekrarlanmıştır (s. 127, dipnot: 487).

1948'de solcu hocaların üniversitelerden uzaklaştırılmaları anlatılırken *"Dönemin gazetelerinin sayfaları da bu solcu profesörlerin komünist propaganda yaptıklarına dair haberlerle dolu idi"* ifadesine yer verilmiştir (s. 125, dipnot: 479), Doğrusu, bu bilginin dönemin kaynakları ve gazeteler incelenerek desteklenmesiydi. Oysa İbrahim Güler hep yaptığı gibi bu bilgiyi de başka kaynaktan almıştır.

Üçüncü Bölüm

"Thornburg, 21 Ekim 1953 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'e bir mektup göndererek Readers Digest dergisi için yazacağı makale için destek istemişti. ABD'de 75 milyon okuyucusu olan bir dergide Türkiye hakkında makale için de Menderes gerekli tüm yardımı kendisine tevdi etmişti (s. 201, dipnot: 808. BCA, Dosya No: 30-1-0-0, Yer No: 40-238-14, 21.10.1953)."

Pek çok örneğine rastladığımız gibi bu belge de yanlış kullanılmıştır. Thornburg'un 21 Ekim 1953 tarihli mektubu Başvekil Adnan Menderes'e değil, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a yazılmıştır. Arşiv belgelerinde mektubun İngilizcesi ve Türkçesi yer almaktadır. Thornburg'a cevap Menderes tarafından

verilmiş ve Türkiye için hazırlayacağı makaleye malzeme temini konusunda yardımcı olunacağı bildirilmiştir (BCA, Dosya No: 30-1-0-0-40-238-14).

İzmir Enternasyonal Fuarı'nın soğuk savaş döneminde önemli bir propaganda merkezi olduğu anlatılırken (s. 216-218) dönemin basını gibi ana kaynakları inceleyerek anlatmak yerine konu hakkında yapılan çalışmalara ağırlık verilmiş olması metodolojik açıdan doğru değildir. İzmir Fuarı hakkında verilen bilgilerin kaynağı olarak *Milliyet* gazetesi gösterilmiştir (s. 213, dipnot: 842. "İzmir Fuarı", *Milliyet*, 14.09.1962). Bu habere, söz konusu gazetenin belirtilen nüshasında rastlanmamıştır. Yine burada da bir tercüme hatasına rastlanmaktadır: Marshall Planı afişinde yer alan "Whatever the weather we only reach welfare together" sözü, "Hava nasıl olursa olsun, refaha birlikte ulaşacağız" şeklinde tercüme edilmiştir (s. 214). Küçük gibi görünmekle birlikte anlam ve vurgu değişikliğine yol açabilecek bu tercümenin doğrusu, "Hava nasıl olursa olsun, refaha ancak birlikte ulaşırız" şeklindedir.

"1951'de Türk-Amerikan Derneği Ankara merkezli olarak açıldı. Misyonu, iki devlet arasındaki kültürel bağları kuvvetlendirmek için eğitim, kültür ve sosyal alanlarda faaliyetler gerçekleştirmek, Türklere İngilizce Amerikalılara Türkçe öğretmek ver iki memleket arasındaki dostluğu pekiştirmek olarak belirlenmişti" (s. 255).

Böylesine önemli bir gelişmenin tam tarihinin verilmemesi, arşiv malzemesi ve haberin alındığı *Milliyet* gazetesinin dışındaki gazetelerle detaylandırılmaması büyük eksikliklerdir. Bu bağlamda Dizzy Gillespie'nin Pakistan ve Türkiye'ye caz konserleri için geldiği bilgisi verilirken, Türkiye ziyaretinin detaylandırılmaması da eksikliklerdir.

"Hulki Saner, Ankara'da ve İstanbul'da konserlerine devam eden trompetçi Gillespie'nin, konserlerinde Amerikan Hükümeti'nin desteği ile propaganda için geldiğini hissettirecek şekilde bir program çıkarttığını yazmıştır (s. 256. Dipnot: 981. Kaynak: Hulki Saner, 'Müzikte Azim Caz Tarihi', Milliyet, 02.05.1956)."

Güler, hep yaptığı gibi burada da alıntıyı anlamını değiştirerek yapmıştır. Yukarıdaki alıntının doğrusu şöyledir: *"Hulki Saner, Gillespie'nin, konserlerinin Amerikan Hükümeti'nin yardımıyla yapıldığını ve bu nedenle tertiplemediği programlarda kendi stili kadar eski stillere de yer verdiğini yazmıştır (Hulki Saner, 'Müzikte Azim Caz Tarihi', Milliyet, 2 Mayıs 1956)."*

Tarih araştırmalarında yer ve tarihin belirtilmesi, bir kişinin isminin ilk geçtiği yerde kim olduğu hakkında bilgi verilmesi gibi hususlara dikkat edilmesi gerekir. Güler'in tezinde çok sık rastlanan bir yanlış da olayların tarihlerini tam olarak yazmaması veya isimleri farklı yazmasıdır. Birkaç örnek vermek gerekirse: "1953 yılında Yalova'da düzenlenen konferans" (s. 166), "Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı iken Pittsburgh Üniversitesi'nden kendisine tevdi edilen fahri doktora ödülünü alırken... (s. 171)", Harry S. Truman'ın isminin Henry Truman olarak yazılması (s. 190, 237) en hafif deyişle özensizdir.

Kaynakça

Doktora tezi olarak hazırlanan bir çalışma mümkün olduğunca birincil kaynaklara dayanılarak araştırılmalıdır. Ancak bu yapılırken konu hakkında daha önce yapılmış akademik çalışmalar da kullanılmalı; o kaynaklardan da mutlaka faydalanılmalıdır. İbrahim Güler'in tez konusu 2003'te tespit edilmiştir. Güler, aflardan döndükten sonra da aynı konuya devam etmiştir. Bu zaman zarfında pek çok doktora ve yüksek lisans tezinde ya doğrudan Türk-Amerikan eğitim ilişkileri ya da iki ülke ilişkilerinin

farklı boyutlarını ele alan akademik çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde bu kaynaklara ulaşmak zor değildir. Ulusal Tez Merkezinde yapılacak bir incelemede bu kaynakları tespit etmek mümkünken İbrahim Güler bunu da yapmamıştır. Aşağıdaki yüksek lisans ve doktora tezlerinin kullanılmamış olması büyük bir eksikliktir:

- Murat Erdem, *Türk-Amerikan Kültürel İlişkiler: 1945-1960 Döneminde Türkiye’de Yayınlanmış Siyasi Mizah Dergilerinde Amerika ve Türk-Amerikan İlişkilerinin Yansımaları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1999.
- Volkan Soran, *Türk Eğitim Sisteminde Amerikan Etkisi (1945-1960)*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2010.
- Nesrin Ersin, *Gazete Haber ve Karikatürlerine Göre Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1952)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2021.
- İbrahim Bozkurt, *Türk Kamuoyunda Amerika İmgesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir 2008.
- Adam Mcconnel, *Dean Acheson And The Turkish-American Alliance, 1945-195*, Sabancı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2014.
- Ömer Ağır, *Türk Amerikan ilişkileri ve Türkiye’de Eğitime Amerikan etkisi (1945-1965)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ 2021.

Türk-Amerikan ilişkileri hakkında yayımlanan bir kitaptan da tezde hiç söz edilmemiştir:

- Zafer Parlak, *Türk-Amerikan İlişkileri: İki Yüzyıllık Süreç ve Ötesi*, Barış Kitabevi, Ankara 2019.

İbrahim Güler’in tezinin kaynakçasında başka dikkat çekici noktalar da göze çarpmaktadır. Devlet Arşivleri Başkanlığı Arşivi’ndeki belgelerin önemli kısmı kullanılmamış ve arşiv fihristinden alınmış belgelerdir. Zaten kullandığı belgelerin bir kısmının Güler’in iddia ettiği bilgileri içermediğine dair örnekler verdik. Kaynakça’da gösterilen “Rockefeller Vakfı Arşivi” ifadesi yanlıştır. Adı geçen vakfın arşivinde çalışılmamış, sadece internette PDF olarak yayımlanan yıllık raporlardan faydalanmıştır. Aynı yanlış TBMM Zabıt Cerideleri için “TBMM Arşivi” şeklinde gösterilirken de yapılmıştır. Kaynaklar verilirken bildiri, makale ve ansiklopedi maddeleri, resmî yayınlar, süreli yayınlar, telif eserler sıralaması da doğru değildir. Süreli yayınlar arasında gösterilen *Tanin* gazetesinin dipnotlarda kullanıldığına rastlamadık.

Son Söz

Ana hatlarıyla ele aldığımız, İbrahim Güler’in çalışmasının Türkiye’nin en eski ve köklü üniversitelerinden biri olan Ege Üniversitesinde doktora tezi olarak kabul edilmesi çok boyutlu ve vahim bir olaydır. Diğer boyutlarına geçmeden şahsımı ilgilendiren yönüne değinmek isterim. Akademisyenliğin en önemli katkılarından biri de doktora öğrencileri yetiştirmektir. Ben de nitelikli çalışmalar yaptırmak suretiyle doktora tezleri hazırlatmaktan ancak memnuniyet duyarım. Ne var ki

bunun bilimsel kriterlere uygun olması şarttır; kolay yoldan birilerinin doktor olmasına fırsat vermeyi, yardımcı olmayı asla kabul etmem, etmedim de. İbrahim Güler'in de, aralıklarla da olsa neredeyse 20 yıl sürdürdüğü doktora eğitimini danışmanlığında tamamlamasını isterdim. Ancak kendisi kısaca anlattığım nedenlerden ötürü bilimsel kurallara uygun bir doktora tezi hazırlayamadığı için gönderdiği taslak metni jüriye götürmeye değer bulmadım. Güler'in taslak metnini kabul etmediğim zaman da vicdanen son derece rahattım. Tez olarak bir jüri tarafından kabul edilen metni incelediğimde, taslağı kabul etmemekle doğru yaptığımı konusunda bir kere daha ikna oldum ve vicdanen son derece rahatım. İyi doktora tezleri, iyi danışmanların nezaretinde, iyi tez izleme komitesi ve jüri üyelerinin tavsiyeleriyle iyi öğrenciler tarafından hazırlanır. İbrahim Güler'in kabul edilen tezinde bu özelliklerin hiçbirisi yoktur. Kendisinin öğrencilik niteliği hakkında bazı örnekler verdik. Danışmanı Nuri Karakaş hakkında şunları eklemek isteriz: Doktoraya birlikte başladığı İbrahim Güler'in danışmanlığını yapması etik midir, tartışılır. Şahsen ben böyle bir danışmanlığı kabul etmem. Fakat daha önemlisi, nasıl bir danışmanlık yaptığıdır ki son derece başarısız bir danışmanlık örneği sergilediği, teslimi ve kabulü için imza verdiği metnin kalitesizliğinden anlaşılmaktadır. Danışman, deneyim ve birikimiyle tezin bilimsel niteliğini artırır. Oysa bu tezde görülen odur ki, Nuri Karakaş, İbrahim Güler'in çalışmasını doğru yönlendirmek bir yana, onun basit hatalarına ortak olmuştur. İbrahim Güler'in tezinin teşekkür faslında, ilk danışmanı Prof. Dr. Ahmet Özgiray'ın adını zikredip, sonraki danışmanı olarak ismimi anmadan Nuri Karakaş'a teşekkür etmesi dikkatlerden kaçmamaktadır. Doğrusu, ismimi anmamasından dolayı son derece memnunum, kendisine ben teşekkür ederim. Çünkü böylesine kalitesiz bir metinde isminin yer almasını istemezdim. Karakaş'a "minnettar ve müteşekkîr olması" son derece yerinde bir davranış. Aksi takdirde, ortalama bir danışmanlık yapılmış olsaydı böyle bir metnin doktora tezi olarak kabul edilmesi mümkün olmazdı. Öte yandan, tez izleme komitesi üyeleriyle doktora tez jürisinde yer alan akademisyenler için de birkaç söz etmeyi zorunlu görüyorum. Çeşitli vesilelerle dile getirdiğim gibi, layıkıyla yapıldığı takdirde tez izleme komitelerinin doktora tezlerinin nitelikli olmasına katkı sağlayacağına şüphe yoktur. Aynı durum tez jürileri için de geçerlidir. Ne var ki Türkiye'deki tez jürilerinin büyük çoğunluğu ahabap çavuş ilişkileriyle yürütülmekte, savunmalar da dostlar alışverişte görsün anlayışıyla yapılmaktadır. Merak ediyorum, İbrahim Güler'in eksik, çarpıtmalarla dolu ve metodolojik açıdan sorunlu doktora tezini kabul eden akademisyenler tezi hiç okumadan, kontrol etmeden mi savunmaya girdiler? Son yıllarda hazırlanan tezlerin jürilerinde kimlerin yer aldığını tezlerden öğrenemiyoruz. Bunun en azından iki açıdan sorunlu bir uygulama olduğunu düşünüyoruz. İlki, bilimsel bir faaliyetin gizlenecek hiçbir şeyinin olmaması gerekir. Tezlerde jüri üyelerinin isimlerinin yer almamasının, kişilik hakları ve güvenlik açısından yapılan bir uygulama olduğu algısı yanlıştır. Belirttiğimiz gibi jüri üyeliğinin saklanacak bir yanı olmamalıdır. Jüri isimlerinin yazılmasının aynı zamanda, üyeler üzerinde daha dikkatli ve ciddi olmaları gibi bir etkisi de olacaktır. Ayrıca danışmanın, jüri üyelerini tespit ederken hangi kriterlerle hareket ettiği konusunda fikir sahibi olmak da mümkün hâle gelecektir. Dileriz, İbrahim Güler'in danışmanı ile tez izleme komitesi üyeleri ve savunma jüri üyeleri böyle bir metni nasıl doktora tezi olarak kabul ettiklerini açıklar, eleştirilerimize cevap verirler.

Örneklerle açıkladığımız gibi, Ege Üniversitesinin bazı birimleri İbrahim Güler'i doktor yapmak için âdeta seferber oldular. Ege Üniversitesi tarafından hazırlanıp kabul edilen Ege Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği, eğitim öğretimi bu yönetmeliğe göre yapması gereken Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından ihlal edildi. Kişiyi özel olarak, süre bitimine birkaç gün kala danışman değişikliği ve kayıt yenileme yapılması düpedüz bu yönetmeliğin ihlalidir. Tekrar ve ısrarla belirtmek isterim ki Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün bu uygulaması öğrencinin mağduriyetini önlemek adına yapılmış değildir. Aynı koşullar geçerliyken İbrahim Çoban'ın dilekçesini kabul bile etmemeleri bu çifte standardı göstermektedir. Öte yandan bir talebimi burada tekrarlamak isterim: Eğer Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetimi İbrahim Güler'in danışmanlığını yönetmeliklere uygun bir şekilde yapmadığını düşündüyse tekrar ediyorum, hakkımda soruşturma açılmasını talep ediyorum. Daha önce enstitüye verdiğim dilekçede dile getirdiğim bu talebim hakkında hiçbir işlem yapılmadığı için eminim ki, şimdi de bir işlem yapılmayacaktır. Bir işlem yapılamaz çünkü benim gibi yöneticiler de biliyor ki, ben danışmanlığımı yönetmeliğe uygun bir şekilde yaptım. Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetiminin bu yönetmeliğe aykırı uygulaması insanda iki fikir doğuruyor: İlki, hazırlanan ve kabul edilen tez ortadayken, bütün bu bilimsel etikle bağdaşmayan ve yönetmeliklere aykırı olarak yapılan uygulama değdi mi? Böylesine bir çalışma için Ege Üniversitesi tarihine kara bir leke olarak geçecek bu uygulama değer miydi? İkinci fikir de şudur: Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetimi, yönetmeliklere aykırı bu uygulamayı kendi iradesiyle mi yoksa üst yönetimden birilerinin rica, ısrar veya zorlamasıyla mı yaptı? Çünkü enstitü yönetimi, defalarca dilekçe vererek, yaptıkları uygulamanın kanunsuz olduğu konusunda uyarmama rağmen yönetmeliğe aykırı bu işlemi neden yapsın? Bu bağlamda bir kuşkumu da belirtmek isterim: Enstitü bana verdiği yazılı cevaplarda, İbrahim Güler'in danışmanlık değişikliğini ve kayıt yenileme işlemini enstitü yönetim kurulu kararıyla yaptığını bildirmişti. Ben enstitü yönetim kurulunun böylesine bir işlemi yapmış olabileceğine inanmadığım için alınan kararın onaylı bir örneğini talep ettim. Enstitü bu talebimi yerine getirmediği gibi cevap da vermedi. Dolayısıyla, bunu belgelemem ve kanıtlamam mümkün olmamakla birlikte enstitünün İbrahim Güler kararı, mutlaka başka saiklerle alınmış olmalıdır. Aksi takdirde benzer uygulamaların başka öğrenciler için de yapılmış olması gerekir. Şu sorunun tam yeridir: Ege Üniversitesi tarihinde, Sosyal Bilimler Enstitüsünün İbrahim Güler kararına benzer bir kararı var mıdır?